

XVIe Congrès de la Conférence des Cours constitutionnelles européennes
XVIth Congress of the Conference of European Constitutional Courts
XVI. Kongress der Konferenz der Europäischen Verfassungsgerichte
XVI Конгресс Конференции европейских конституционных судов

**Rapport national / National report / Landesbericht /
национальный доклад**

RÉPUBLIQUE D'ESTONIE / REPUBLIC OF ESTONIA /
REPUBLIK ESTLAND / ЭСТОНСКАЯ РЕСПУБЛИКА

The Supreme Court of Estonia
Riigikohus

langue maternelle / native language /
Muttersprache / родной язык

Konstitutsioonikohtute koostöö Euroopas – hetkeolukord ja tulevikuperspektiivid

Riigikohus¹

I. Konstitutsioonikohtud ja Euroopa õigus

1. Kas konstitutsioonikohus (edaspidi ka KK) on seadusega kohustatud kohaldama Euroopa õigust?

Tulenevalt põhiseaduse täiendamise seaduse §-st 2 kohaldatakse Eesti kuulumisel Euroopa Liitu Eesti Vabariigi põhiseadust, arvestades liitumislepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi. Põhiseaduse § 3 lõike 1 teise lause kohaselt on rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.

2. Tooge näiteid rahvusvahelise õiguse kohaldamisest KK praktikas, näiteks

- a) Euroopa inimõiguste konventsioon,
- b) Euroopa Liidu põhiõiguste harta,
- c) teised Euroopa Liidu tasandi õigusallikad,
- d) muud rahvusvahelise õiguse normatiivaktid?

Riigikohus on Euroopa inimõiguste konventsioonile ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale viidanud korduvalt. Näiteks põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 15. detsembri 2009. a otsuses nr 3-4-1-25-09 (eesti keeles kättesaadav <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-25-09>).

Kohus on viidanud ka direktiividele ja teistele Euroopa õiguse instrumentidele, näiteks 31. jaanuari 2012. a otsuses nr 3-4-1-24-11 (eesti keeles kättesaadav <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-24-11>).

Kohus on viidanud ka muudele rahvusvahelise õiguse aktidele. Näiteks 8. juuni 2007. a otsuses nr 3-4-1-4-07 (eesti keeles kättesaadav <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-4-07>).

3. Kas KK-le on seadusega määratud kohustus järgida Euroopa kohtute praktikat?

Jah, on. Vaata vastust esimesele küsimusele.

4. Kas KK on mõjutatud Euroopa kohtupraktikast?

Riigikohus on otsustes viidanud Euroopa kohtute lahenditele. Muudel juhtudel ei ole võimalik otseselt öelda, kas Euroopa kohtute lahenditel on Riigikohtu otsustele mõju. Ei ole teada, et Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi mõni lahend oleks Euroopa kohtute praktikaga vastuolus.

5. Kas konstitutsioonikohus viitab oma praktikas regulaarselt Euroopa Kohtu või Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale? Millised on väljapaistvamad näited?

¹ Küsimused ja märkused palume saata aadressile mariliis.lipstok@riigikohus.ee

Riigikohus on viidanud mõlema mainitud kohtu praktikale mitmetes kohtuasjades.

Vt nt 2. aprilli 2011. a otsuses nr 3-4-1-9-10 (eesti keeles kättesaadav <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=222533437>). Selle otsuse punktides 44 ja 55 analüüsitakse mitmeid Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendeid, et tuvastada Euroopa inimõiguste konventsiooni kriteeriumid riikide kohustuse kohta võimaldada vahialustele pikaajalisi kokkusaamisi (nagu nt Messina vs. Itaalia nr 2, 28.09.2000, nr 25498/94; või Dickson vs. Suurbritannia, 4.12.2007, nr 44362/04). Vaata samuti 22. märtsi 2011. a otsust nr 3-3-1-85-09 (eesti keeles kättesaadav <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=222533025>), mis puudutab mittevahalise kahju hüvitamist (vt otsuse II osa). 12. aprilli 2011. a otsuses nr 3-2-1-62-10 (eesti keeles kättesaadav <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=222533655>), punktis 7.3, viidatakse Euroopa Kohtu 27. detsembri 2010. a otsusele nr C-279/09 *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH vs. Saksamaa*. Seda otsust kasutatakse printsiipide allikana analüüsis selle kohta, milline on Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 mõttes tõhus meede kohtukulude kandmiseks menetlusabi andmisel.

6. Kas on näiteid vastuoludest konstitutsioonikohtu ja Euroopa kohtute otsustes?

Selliseid näiteid pole.

Teisalt, Riigikohus on hoopis näinud ette Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt tagatust suurema põhiõiguste kaitse karisutsjärgse kinnipidamise küsimuses (vt 21. juuni 2011. a otsuses nr 3-4-1-16-10, eesti keeles kättesaadav <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=222535860>).

7. Kas teised riigisisised kohtud arvestavad samuti Euroopa kohtute praktikaga tänu sellele, et konstitutsioonikohus lähtub selles oma otsustes?

Eesti madalama astme kohtud juhivad Euroopa kohtute praktikast. Seda lähtuvalt kohustusest nimetatud praktikat järgida (vt vastust küsimusele nr 1), mitte seetõttu, et Riigikohus mainitud kohtute praktikast lähtub.

8. Kas teil on näiteid Euroopa kohtute otsustest, mida on mõjutanud siseriiklike konstitutsioonikohtute praktika?

Rääkides Eesti õigussüsteemist, on Euroopa kohtute otsustes seni vaid kajastatud näiteid Eesti õigusest (vt nt *Anchugov ja Gladkov vs. Russia* 04.07.2013, nr 11157/04).

II. Konstitutsioonikohtute koostöö

1. Kas põhiseaduskohus viitab oma lahendites teiste Euroopa või mitte-Euroopa konstitutsioonikohtute praktikale?

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve lahendites ei ole teiste konstitutsioonikohtute lahenditele viidatud, kuid otsuste ettevalmistamisel tutvutakse teiste riikide konstitutsioonikohtute (eelkõige Saksamaa *Bundesverfassungsgericht*’i, samuti Prantsuse *Conseil Constitutionnel*’i) kohtupraktikaga.

2. Kui jah, kas konstitutsioonikohus viitab eelkõige samas keeleruumis asuvate kohtute praktikale?

Riigikohus on eesti keeleruumis ainuke põhiseaduslikkuse järelevalve asju lahendav kohus.

3. Millises õigusvaldkonnas (tsiviilõigus, kriminaalõigus, avalik õigus) konstitutsioonikohus viitab teiste Euroopa või mitte-Euroopa konstitutsioonikohtute kohtupraktikale?

Kuna Riigikohus seni veel ei ole oma põhiseaduslikkuse järelevalve lahendites teiste riikide konstitutsioonikohtute lahenditele viidanud, ei saa sellele küsimusele vastust anda.

4. Kas konstitutsioonikohtu lahendid on märkimisväärselt mõjutanud teiste konstitutsioonikohtute kohtupraktikat?

Riigikohtu lahenditele teised konstitutsioonikohtud oma lahendites meile teadaolevalt viidanud ei ole, seetõttu on raske hinnata, kas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve lahendid on naaberriikide kohtupraktikat mõjutanud.

5. Kas KK osaleb rahvusvahelises koostöös ka laiemalt, lisaks otsuste vastastikusele tunnustamisele?

Tulenevalt Eesti liikmelisusest Euroopa Nõukogus ja Euroopa Liidus on Riigikohus põhiseaduslikkuse järelvalve kohtuna mitmete Euroopa ja maailma konstitutsioonikohtuid koondavate võrgustike liige nagu Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjon, Konstitutsiooniõiguse Maailmakonverents (World Conference on Constitutional Justice – WCCJ), Euroopa Konstitutsioonikohtute Konverents (Conference of European Constitutional Courts).

III. Koostöö Euroopa kohtutega

1. Kas põhiseaduskohtu praktikad mõjutavad Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) lahendites tehtud viited Euroopa Liidu õigusele või Euroopa Liidu Kohtu (ELK) lahenditele?

Riigikohtul ei ole veel olnud võimalust lahendada vaidlust, milles kohaldatava õiguse hulka oleks kuulunud küsimuses viidatud lahend.

2. Kuidas mõjutab põhiseaduskohtute praktika EIK ja ELK vahelisi suhteid?

Ka siin ei ole Riigikohtu otsused ilmselt ületanud seda künnist, millest algab mõju rahvusvaheliste kohtute omavahelistele suhetele.

3. Kas lahknevused EIK ja ELK praktikas mõjutavad põhiseaduskohtu praktikad?

Siingi ei ole Riigikohtu praktikas olnud vaidlust, kus selline lahknevus oleks võinud mõjutada asja lahendamist.